

บทที่ ๖

โรคในปากในคอก

คัมภีร์मुखโรค เป็นโรคที่เกิดในปากในคอก ท่านว่าเป็นเพราะโลหิต มี ๑๙ ประการ ดังนี้

๑. ทานะสา ได้ลิ้นงอกขึ้นมาเหมือนเตี๋ยไก่อ
๒. มังสะ กลางลิ้น ต้นลิ้นขึ้นมาอย่างหนามขนุน
๓. กาละมังสะ ลิ้นโตมันให้เขี้ยวอยู่
๔. จะละมังสะ ให้คางขึ้นเหมือนลิ้นไก่อ
๕. ยาโตมังสะ ขึ้นในลิ้นสองข้างเหมือนงาช้างงอกออกมา
๖. กัสมังสะ ในลิ้นงอกขึ้นมาเหมือนหน้าวงงอกออกมาแหลมอยู่
๗. กะนะระมังสะ ลิ้นโตเชื่อมเป็นขุมอยู่ทั้งลิ้น หรือลิ้นโตเต็มปาก เปื่อยเป็นขุมอยู่ทั้งลิ้น
๘. มุกจามังสะ บวมอยู่ ลีบบวมอยู่
๙. มุขะใจมังสะ ผุดขึ้นลิ้นเขียวเหมือนเมล็ดข้าว
๑๐. ทันตะใจมังสะ ในลำคอตีบอยู่เหมือนใยแมงมุม คือโรคคอตีบ
๑๑. ทันตะมุมังสะ ในลิ้นขาว เหมือนเป็นหนอง เลือดออกบ่อยๆ
๑๒. ทันตะโรสะ ในต้นฟันขาวอยู่
๑๓. สาภริ ในต้นฟันขึ้นมาเป็นเหมือนฝ้ายหอยแครง
๑๔. สาวาระ ฝ้าในปาก ในลิ้น ในคอก
๑๕. กัปปิ บวมขึ้นในคอก
๑๖. กัปปิไป บวมทั้งคอก
๑๗. ทันตะบุพผา บวมออกมาทั้งสองข้างในลำคอกเหมือนเมล็ดข้าวโพด เป็นอย่างวงงข้าง เป็นตออยู่ที่ลำคอก
๑๘. กาละมุฑะ ลิ้นโตดำ
๑๙. มุขวามังสะ เป็นเม็ดใส

โรคเกิดในปากในคอก ตามที่กล่าวมานี้ ท่านว่าเป็นเพื่อโลหิต ในแต่งยาแก้ดังนี้

พิษนาศน์ โกรฐจุฬาลัมพา ชำตาแดง เจตพังคี รากแตงนก โกรฐสอ โกรฐกระดูก ลูกสมี่ เมล็ดมะกล่ำตาช้าง
ดอกจันทร์ การบูร

ใช้ส่วนผสมมอภาค บดเป็นผงแล้วเอาเถาหญ้านาง หญ้าวงข้าง หัวกล้วยตีบ กาฝาก มะม่วง เผาแซ่ เอาน้ำต่าง
ต้มในน้ำต่างสูง แล้วเอายาผงใส่ลงในน้ำต่าง อย่าให้ไหม้ ต้มแต่พอปั้นได้ ปั้นเม็ดเท่าเม็ดพริกไทย แทรกชะมดพิมเสนให้
กินกับหมาก แก้โรคในคอกในปากหายแล